

9. Куненко І.С. Конституційний процес як вид законодавчого процесу. *Форум права*. 2013. №4. 232-236. URL : file:///C:/Users/user/Downloads/fp_index.htm_2013_4_40.pdf.
10. Куненко І.С. Конституційний процес як вид законодавчого процесу. *Форум права*. 2013. №4. 232-236. URL : file:///C:/Users/user/Downloads/fp_index.htm_2013_4_40.pdf.
11. Погорілко В. Ф. Конституційне право України: підруч. / Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. ; за заг. ред. В. Ф. Погорілка. Київ : Прецедент, 2009. 344 с.
12. Ющик О. Теоретичні основи законодавчого процесу: монографія. Київ : Парламентське вид-во, 2004. 519 с.
13. Купрій В. Конституційний процес: питання конституційно-правових обмежень: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2019. 230 с.
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. 1440 с.

Денисов О. Є.
слухач магістратури

Науковий керівник:
Боняк В. О.
*професор кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор*

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Сучасний стан української державності є наслідком багаторічних складних перетворень. На всіх без виключення етапах розвитку характерним для вітчизняного конституціоналізму було запозичення кращих досягнень зарубіжної конституційно-правової думки, та разом з тим, йому завжди були притаманними відносно самостійний характер і різноманітність закріплення конституцій та інших конституційних актів у формі договорів, універсалів тощо. Враховуючи зазначене та активні політико-правові перетворення, які сьогодні відбуваються у нашій країні, дослідження конституціоналізму як ключової правової категорії набуває особливої актуальності.

Питання конституціоналізму досить широко досліджували як українські, так зарубіжні науковці, як, наприклад, Дж. Білліас, Т. Гінсбург, А. Р. Крусян, Ч. Маклвейн, М. П. Орзіх, М. В. Савчин, С. В. Шевчук та інші. Проте цілісне уявлення про зазначену правову категорію досі формується.

Метою дослідження є розгляд основних підходів до розуміння консти-

туціоналізму, визначення проблем сучасного українського конституціоналізму та перспектив його подальшого розвитку.

У правничій літературі відсутня єдність щодо визначення конституціоналізму. Дослідники пропонують різні підходи до його формулювання та розуміння внутрішньої суті. Так, на думку С. В. Шевчука "конституціоналізм – це режим функціонування державної влади відповідно до Конституції, причому термін "конституція" у суспільстві, в якому існує конституційна держава (діяльність держави спрямовується тільки для забезпечення певних, нормативно визначених суспільних цілей згідно із загальновизначеними правовими принципами та нормами) розуміється у широкому сенсі – як Конституція, що заснована на ідеології конституціоналізму" [1, с. 136-137]. Р.І. Благута так само акцентує на неможливості розгляду зазначеної категорії як первинної чи самостійної, адже як в етимологічному так і в науковому плані, воно є похідним від поняття "конституція" [2, с. 3]. Про конституціоналізм доцільно говорити навіть не там, де Конституція існує у вигляді писаного нормативно-правового акту, а там, де використовується фактична Конституція реальний стан суспільних відносин, що передбачає певні механізми організації влади.

Варто відмітити, що сучасне розуміння конституціоналізму робить акцент не на його нормативній складовій, а на аксіологічних аспектах поняття, як гарантування прав людини, забезпеченість верховенства права, демократизмі влади тощо. Дане твердження дає підстави говорити про значну наближеність таких понять як конституціоналізм та демократичний державний режим.

Варто зауважити, що на відміну від вітчизняних дослідників, їх західні колеги розуміють конституціоналізм у більш вузькому сенсі як обмеження державної влади та недопущенні державного свавілля.

Таким чином конституціоналізм є напрочуд складним та багатоаспектним явищем, що навряд чи можна заключити в одну дефініцію, та на підставі аналізу вищенаведених позицій можна стверджувати, що конституціоналізм це заснована на західній цивілізаційній та правовій традиціях доктрина обмеження влади, що органічно охоплює інституційну (система взаємопов'язаних та взаємозбалансовуючих органів), аксіологічну (принципи, які є концентрованим втіленням конституційних цінностей) та нормативну (система об'єктивованих правових норм, спрямованих на регулювання владних відносин) складові, а також їх практичне втілення у суспільстві, яке організувалось з метою оптимальної реалізації суверенної влади, що природно належить йому загалом та кожному із його членів зокрема.

Базисом вітчизняного конституціоналізму є Основний Закон нашої держави – Конституція.

Відповідно до положень Основного Закону право визначати та змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами [1]. Конституція забороняє будь-якому окремо взятому учасникові політичного процесу узур-

пувати державну владу, що передбачено положеннями ст. 5. які розвиваються додатково у статтях 6 та 19 Конституції України.

Органи державної влади та місцевого самоврядування, їх посадові особи здійснюють свої повноваження виключно на основі Конституції і відповідно до законів України Вони зобов'язані діяти лише на підставі, в межах та у спосіб, передбачені Конституцією і законами України, оскільки принцип поділу влади забезпечує тісну їх взаємодію, кінцевим результатом якої є досягнення конституційних цілей і завдань.

Відповідно до статті 17 Конституції України захист суверенітету та територіальної цілісності України, її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави і справою всього Українського народу [3], отже народ має право на захист та гарантування своєї влади незалежно від джерел загрози.

Відповідно до Конституції України народ здійснює владу у формі виборів, референдуму, народної ініціативи або через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, шляхом делегування їм належних повноважень. Основний Закон передбачає також можливість здійснення влади народом як в цілому, на загальнонаціональному рівні, так і на рівні місцевого самоврядування.

У юридичному сенсі влада народу виявляється насамперед у тому, що установча влада українського народу є первинною щодо всіх органів державної влади, похідних від народного суверенітету. У системі конституційного ладу демократія визначає механізм взаємодії інститутів громадянського суспільства і держави.

Процес формування конституціоналізму в Україні далеко не завершений. На нашу думку, загалом сформованими є ідеологічна та доктринальна складові конституціоналізму (в Конституції відображені такі засади, як гарантованість прав та свобод людини і громадянина, верховенство права, поділ державної влади, народний суверенітет тощо, які знайшли свій розвиток у наукових розробках українських вчених).

Сьогодні в Україні фактично продовжується державотворчий процес. Він протікає у складних політичних умовах, пов'язаних зі збройною агресією на сході країни, окупацією Кримського півострова, економічними потрясіннями, викликаними пандемією COVID-19. Вказані виклики потребують масштабної роботи у різних напрямках, і, в першу чергу, створення збалансованої, конституційно обмеженої та разом з тим ефективною системи публічної влади, у яку повинні бути закладені механізми недопущення її узурпації та яка водночас зможе дієво та злагоджено реагувати у кризових ситуаціях. Тому, на наш погляд, метою подальшої конституційної реформи є формування саме такої системи, а доктрина конституціоналізму має бути методологічною основою її проведення.

Розвиток конституціоналізму в Україні сьогодні є складним та багатоаспектним, що зумовлено становленням демократичної конституційної держа-

вності. Доводиться констатувати, що у сучасному українському суспільстві пострадянська ідеологія щодо пріоритету державних інтересів над інтересами громадян, щодо тривалого нівелювання значимості державної мови, прийняття державно-владних рішень насильницькими методами, а не шляхом дискусії і порозуміння з громадськістю, досі не можуть бути повністю викориненні із суспільного та державного життя країни

Проте сьогодні Україна рішуче повернулася на обраний, ще на початку самостійного шляху нашого народу та закріплений у Преамбулі до Конституції шлях європейської та світової інтеграції.

Звісно український конституціоналізм має цілий ряд досі не вирішених проблем, серед яких можна виділити надмірну політизацію як державного так і суспільного життя тощо, проте законодавчі ініціативи, які мають місце в Україні в останній рік, дають можливість стверджувати, що демократичні принципи, закріплені Конституцією України, які довгий час розглядалися лише як показник спрямованості розвитку нашої держави, нарешті отримують деталізацію у законах та підзаконних нормативно-правових актах, та набувають дієвих механізмів реалізації. Активне реформування майже всіх сфер державного життя, яке на сьогодні має місце в Україні та ґрунтується на високих європейських стандартах, є яскравим свідченням поступового утвердження конституціоналізму на теренах нашої держави.

---

1. Шевчук С. В. Основи конституційної юриспруденції. Київ: Український центр правничих студій, 2001. 302 с

2. Сучасний конституціоналізм: проблеми теорії та практики: матеріали наукового семінару (22 червня 2018 р.) / упор. А. І. Годяк. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 255 с.

3. Конституція України. Офіційний текст від 28.06.1996. Дата оновлення 21.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 09.06.2021)